

ВІДГУК

офіційного рецензента – доцента закладу вищої освіти кафедри сімейної медицини і терапії Полтавського державного медичного університету, кандидата медичних наук Ткаченка Максима Васильовича на дисертацію Черкун Маргарити Петрівни «Особливості клінічного перебігу, лікування і профілактики артеріальної гіпертензії, обумовленої несприятливим впливом психосоматичних факторів в умовах коморбідності» представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду створену згідно з наказом ректора Полтавського державного медичного університету №247 від 01.07.2024 року на підставі рішення Вченої ради Полтавського державного медичного університету від 26 червня 2024 року, протокол №9 листа МОН України №9/1787-24 від 17.07.2024 р. «Про зупинку роботи разової ради», наказом ректора Полтавського державного медичного університету №277 від 28.08.2024 р. на підставі рішення Вченої ради Полтавського державного медичного університету від 28 серпня 2024 року, з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Актуальність обраної теми дисертації.

За прогнозами ВООЗ, найближчим часом у світі кожен п'ятий буде хворіти на артеріальну гіпертензію (АГ). В Україні кількість хворих на АГ становить близько 25-30%, водночас далеко не кожен із них знає про своє захворювання (близько 30%). Особливу увагу приділяють пацієнтам з коморбідним перебігом артеріальної гіпертензії, зокрема із такими захворюваннями як цукровий діабет 2 типу та ішемічна хвороба серця. Дані хвороби обтяжують перебіг основного захворювання та є причиною незадовільного результату лікування даної категорії пацієнтів. Далекі не останню роль у прогресуванні АГ відіграє низька інформованість серед населення, а також низька прихильність до лікування, спричинена перш за

все людським фактором, зокрема небажанні або банальному забуванні пацієнтами прийому необхідних антигіпертензивних препаратів. В літературі все більше з'являється робіт, про негативний вплив тривоги та депресії на розвиток та прогресування артеріальної гіпертензії. Проте, єдиної думки, що найбільше впливає на перебіг артеріальної гіпертензії на даний час немає. Окремо слід зазначити, що перебіг, клінічні прояви та причини розвитку АГ будуть різнитися у чоловіків та жінок, а також залежатимуть від місця їх проживання (сільська чи міська місцевість), і в будь якому випадку будуть негативно впливати на якість життя самих пацієнтів. Не дивлячись на великий об'єм роботи, яка сьогодні виконується з метою зниження ризиків виникнення ускладнень артеріальної гіпертензії, єдиних чітких рекомендацій, які б покращували перебіг даного захворювання та покращували якість життя у пацієнтів, що проживають в місті чи сільській місцевості немає.

Зв'язок з науковими програмами планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано на базі кафедри внутрішньої медицини №2 Полтавського державного медичного університету (м. Полтава). Робота є фрагментом НДР кафедри внутрішньої медицини №2 «Дослідження оцінки поєданого впливу факторів кардіоваскулярного ризику на коморбідний перебіг артеріальної гіпертензії, ішемічної хвороби серця і хронічної хвороби нирок, особливості профілактики та реабілітації» (№ держреєстрації 0119U102851).

Ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи базуються на достатньому за обсягом матеріалі клінічних досліджень. Методики клініко-лабораторних, біохімічних, інструментальних досліджень аргументовані та сучасні. Усі дослідження виконані за загальноприйнятими методиками, що відповідають діючим стандартам. Статистична обробка матеріалу не викликає сумнівів, отримані дані висвітлені грамотно та зрозуміло.

Наукова новизна результатів дослідження.

Дисертантка на підставі проведеного дослідження доводить, що знизити кардіоваскулярний ризик і власне кажучи понизити ранню смертність від ускладнень гіпертонічної хвороби дозволяє раннє виявлення несприятливих факторів ризику, що доволі ефективно можна робити із застосуванням анкет. В результаті чого було розроблено алгоритм профілактики та лікування артеріальної гіпертензії з її коморбідним перебігом, що була обумовлена несприятливим впливом різних психосоматичних факторів, в залежності від територіальної приналежності хворих.

Практичне значення отриманих результатів.

В результаті проведеного дисертаційного дослідження, було встановлено, що однією з причин незадовільних результатів лікування хворих на АГ, була низька прихильність та інформованість пацієнтів щодо ризиків розвитку та прогресування даної хвороби. Водночас виявлено, що причини вищевказаного відрізнялися у мешканців сільської та міської місцевостей, на основі чого був розроблений алгоритм профілактики та лікування артеріальної гіпертензії та її коморбідного перебігу в залежності від територіальної приналежності пацієнтів, що включав в себе поряд із загальноприйнятими методиками, ще і застосування так званої «скандинавської ходьби». Результати дослідження впроваджені в практику роботи КП «Полтавський обласний клінічний медичний кардіоваскулярний центр Полтавської обласної ради»; КП «5-а міська клінічна лікарня ПМР»; КНП «Тернопільська комунальна міська лікарня №2»; ОКНП «Чернівецька лікарня швидкої медичної допомоги».

Матеріали дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес кафедри внутрішньої медицини №2 Полтавського державного медичного університету; Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського; Буковинського державного медичного університету; Харківського національного медичного університету.

Оцінка змісту і оформлення дисертації.

Дисертація написана у традиційній формі, державною мовою, викладена на 174 сторінках. Оформлення відповідає Наказу №40 від 12.01.2017р «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Щодо назви роботи, то вона звучить об'ємно, чітко висвітлює бажаний обсяг дослідження. Анотація написана грамотно, лаконічно відображає основні положення дисертації.

Вступ дисертації містить всі необхідні підрозділи, сформульовані актуальність і мета роботи, поставлені завдання дослідження та обґрунтована необхідність його проведення.

Розділ 1. Особливості клінічного перебігу, лікування і профілактики артеріальної гіпертензії в умовах коморбідності у сільського та міського населення (огляд літератури).

Розділ базується на аналізі вітчизняної та зарубіжної літератури, змістовно висвітлює актуальність і складність проблеми профілактики та лікування артеріальної гіпертензії, та її коморбідного перебігу. Сам розділ складається із трьох підрозділів, що за обсягом відповідає вимогам по оформленню дисертацій, а літературні джерела, на які спирається авторка, переважно за останні 5-10 років.

Розділ 2. Матеріали і методи дослідження.

У даному розділі дисертантка виділяє 3 групи пацієнтів, з ізольованим перебігом артеріальної гіпертензії – куди увійшло 45 пацієнтів, поєднаним перебігом АГ та ішемічної хвороби серця – 68 пацієнтів, та групу з поєднаним перебігом АГ, ІХС та цукрового діабету 2 типу – 45 пацієнтів. Всі пацієнти у групах були розподілені на підгрупи в залежності від їх територіальної приналежності (місто і село) та були повністю обстежені лабораторно, інструментально згідно діючих наказів.

У розділі описані опитувальники, за якими проводилося анкетування пацієнтів та обґрунтовано доцільність саме їх використання. Матеріал поданий в табличному виді легких для засвоєння та розуміння.

Розділ 3. Клінічна оцінка факторів ризику гіпертонічної хвороби, асоційованої з іншими захворюваннями психосоціального генезу.

У розділі проведений детальний аналіз лікування 152 пацієнтів з артеріальною гіпертензією та її коморбідним перебігом. Порівняно більший акцент дисертантка робить на анкетування хворих, де були отримані змістовні результати. Встановлено причини низької прихильності до лікування пацієнтів з АГ, виділено відмінності в причинах між міськими та сільськими жителями. Дисертантка виділяє низьку інформованість серед населення про причини та фактори ризику, що призводять до прогресування АГ, при цьому вказуючи, що відмінностей між міськими та сільськими жителями в даному питанні майже немає. В результаті аналізу якості життя у пацієнтів з артеріальною гіпертензією, встановлено достовірну пряму залежність між власне якістю життя і рівнем коморбідності захворювання. Так із наростанням коморбідності, якість життя пацієнтів знижувалася. Окремо виділено який із компонентів якості життя більше «страждає» у міських та сільських жителів.

Привертає увагу, що кожен із трьох підрозділів завершується висновком, що лаконічно характеризує певний об'єм дослідження.

Розділ 4. Особливості клінічного перебігу гіпертонічної хвороби, асоційованої з іншими захворюваннями психосоціального генезу у сільських і міських жителів.

У даному розділі, на відміну від попереднього, дисертантка в першу чергу робить акцент на лабораторні та інструментальні методи обстеження та клінічні прояви захворювання. Відмічає, що середні показники середнього артеріального тиску найвищі у пацієнтів з ізольованим перебігом АГ, у той же час клінічно виражені симптоми артеріальної гіпертензії частіше відмічала у міських жителів (переважно головний біль), тоді як

безсимптомний перебіг був більш характерним для жителів села. Також встановлено міцний кореляційний зв'язок між психоемоційним стресом та рівнем тригліцеридів, а також між тривожно-депресивними розладами і індексом атерогенності.

Щодо оформлення розділу, звертає на себе увагу велика кількість графіків, які демонструють залежність показників у порівнюваних групах, що ще більш наглядно демонструє достовірність отриманих даних.

Розділ 5. Ефективність терапії і профілактики гіпертонічної хвороби, поєднаної з іншими захворюваннями психосоматичного генезу у сільських і міських жителів.

У даному розділі дисертантка проводить аналіз 110 пацієнтів, які звернулися на повторне лікування, після наданих їм розроблених рекомендацій після первинної виписки. Слід відмітити, що пацієнти які повернулися після лікування вдома не всі виконували запропоновані їм рекомендації, а лише 70,9%. Обстеження проводилося аналогічно як і в попередніх пацієнтів, а потім співставлено отримані результати. Дисертантка констатує, що у пацієнтів, які виконували надані їм рекомендації значно покращився рівень якості життя як за рахунок психічного компоненту, так і за рахунок фізичного. Водночас звертає на себе увагу зниження частоти клінічних проявів АГ. У той же час, у пацієнтів які не виконували надані їм рекомендації, частота гіпертонічних кризів у порівнюваних групах зросла щонайменше у 2 рази.

Із недоліків даного розділу, слід відмітити наявність об'ємних таблиць, що не поміщалися на одну сторінку, що ускладнює сприйняття матеріалу.

У розділі Заключення дисертантка аналізує та узагальнює отримані результати, проводить порівняння, дає обґрунтування вибору запропонованого способу профілактики та лікування артеріальної гіпертензії та її можливих ускладнень у пацієнтів з ізольованим чи коморбідним перебігом.

Висновки аргументовані, логічно впливають із матеріалів особистих досліджень, і відповідають меті та поставленим завданням.

Практичні рекомендації аргументовані та логічно впливають із матеріалів особистих досліджень.

«Список використаних джерел» нараховує 161 посилань, із них 65 - закордонних першоджерел. Близько 50% з них представляють дослідження останніх 5 років. Список оформлений коректно, згідно вимог Ванкуверського стилю.

Ступінь обґрунтування і вірогідності положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки роботи витікають з результатів дослідження, базуються на достатньому клінічному матеріалі.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих роботах.

Основні положення дисертації викладено в 9 наукових працях, із них 6 – у фахових журналах, серед яких 2 статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз: 1 – у SCOPUS та 1 – у Web of Science. Також є 3 публікації у матеріалах науково-практичних конференцій.

Недоліки дисертації. Варто зазначити, що автор добре обізнаний у проблемі дослідження. Принципових зауважень щодо методології та структури дисертаційної роботи, способу аналізу та інтерпретації отриманих даних, оформленні дисертаційної роботи - немає. Відмічено такі зауваження:

1. Необхідно вказати на деякі механічні помилки, поодинокі стилістичні, орфографічні помилки, що спостерігаються в оформленні рукопису дисертації.
2. В актуальності теми представлені дані щодо поширеності АГ у міській та сільській популяціях за 2010 рік, хоча є більш свіжі дані.

Проте, ці зауваження не носять принципового характеру, не знижують наукової цінності дослідження та його практичної значимості.

При рецензуванні дисертаційного дослідження виникли **наступні запитання:**

1. Які антигіпертензивні препарати приймали пацієнти з артеріальною гіпертензією та як вони впливали на метаболічний профіль у пацієнтів без та з супутнім цукровим діабетом 2 типу?

2. Який рівень глікованого гемоглобіну був у пацієнтів при включенні в дослідження? І чи досліджували вплив розроблених рекомендацій, що включав в себе поряд із загальноприйнятими методиками застосування «скандинавської ходьби» на рівень глікемії?

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у практиці. Отримані результати дослідження безумовно характеризуються практичною цінністю та можуть бути використані в повсякденній практиці кардіологів, терапевтів, сімейних лікарів та ендокринологів.

Розроблений алгоритм профілактики та лікування АГ та її коморбідного перебігу в залежності від територіальної приналежності пацієнтів буде сприяти покращенню результатів лікування та якості життя пацієнтів.

Відповідність дисертації вимогам, які пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація Черкун Маргарити Петрівни «Особливості клінічного перебігу, лікування і профілактики артеріальної гіпертензії, обумовленої несприятливим впливом психосоматичних факторів в умовах коморбідності» розв'язує важливе науково-практичне завдання і за своєю актуальністю, науковою новизною та практичним значенням відповідає вимогам, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. №40 та постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Черкун

Маргарита Петрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 – Охорона здоров'я за спеціальністю – 222 Медицина.

Офіційний рецензент:

Доцент закладу вищої освіти кафедри
сімейної медицини і терапії
Полтавського державного
медичного університету,
кандидат медичних наук

Максим ТКАЧЕНКО